

А. Г. Тарасенко,
*старший викладач кафедри
фундаментальних економічних дисциплін,
Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ*

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ НАЦІЇ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Економічна сфера сьогодні не може розглядатися окремо від соціальної, культурної, інституціональної. У сучасних умовах в основі конкурентоспроможності країни лежить її здатність забезпечити сталі економічне зростання та соціально-економічний розвиток, що у значній мірі визначається інституціональними можливостями нації.

Це означає, що критерієм соціально-економічного розвитку в сучасну епоху стають соціально-економічні індикатори, які суттєво відрізняються від загальноприйнятих матеріально-кількісних показників ХХ століття, а саме - інституціональні складові національного багатства, визначальне місце серед яких належить соціальному капіталу нації. Ті країни, які володіють високорозвинутим соціальним капіталом, як правило, досягають найбільш високих соціально-економічних показників. Таким чином, багатство націй сьогодні вийшло далеко за звичні матеріально-речові межі та форми, сформульовані класичною політекономією.

Методологічно в основі концепції соціального капіталу нації лежить теза видатного німецького економіста ХІХ ст., засновника «історичної школи» Ф. Ліста, згідно з якою спроможність нації до створення багатства важливіша за саме багатство [1]. Саме ця здатність та її соціально-історичні чинники, зокрема, є основою вчення Ліста про продуктивні сили. Соціальний капітал нації і складає ту фундаментальну інституціональну складову частину її продуктивних сил, яка характеризує здатність нації до створення багатства, і є одним із самих важливих чинників її економічного потенціалу.

У лаконічному формулюванні, соціальний капітал нації – це накопичений та збережений у процесі суспільного історичного розвитку набір взаємопов'язаних інститутів формального та неформального характеру, які забезпечують умови для ефективного економічного зростання та соціально-економічного розвитку.

З точки зору поширювального підходу до соціального капіталу нації відносять соціальну інфраструктуру суспільства в широкому розумінні – соціально-економічний устрій та систему політичних і економічних інституцій, право, систему судочинства, культурні цінності, історичні традиції, звичаї, релігію, моральні норми та правила, всі види міжособистісних відносини, завдяки яким функціонує суспільство, ментальні особливості нації.

Якість соціального капіталу нації визначається особливістю моделі її інституціонального середовища, яка відображає рівень розвитку економіки, науки, соціальні, культурні, ментальні, історичні особливості.

Загалом, соціальний капітал суспільства слід розглядати як одну із ключових фундаментальних причин соціально-економічного розвитку і відмінностей між країнами у функціонуванні економіки, оскільки різні варіанти соціальної організації у їх конкретно-історичній та національній формах можуть виявитися сприятливими чи, навпаки, протипоказаними для визначених економічних моделей.

Соціальний капітал критично впливає на стимули економічної системи до інновацій, до ефективного розподілу ресурсів та організації виробництва, зменшення трансакційних витрат на ринках товарів та ресурсів, до створення ефективної юридичної системи для контролю за виконанням угод, до визначення та захисту прав власності, до формування соціально орієнтованої ринкової економіки загалом.

Серцевину соціального капіталу становлять морально-етичні та ціннісно-об'єднуючі фактори – соціально-економічні інститути, відносини, цінності та норми, на яких базуються гармонійні суспільні стосунки і які є дуже важливими для досягнення соціально-економічного розвитку.

Одним із ключових елементів соціального капіталу дослідники одностайно вважають суспільну довіру. Експерти Світового банку небезпідставно вважають, що чим вищий рівень соціальної згуртованості населення в країні, тим більший ступінь політичного маневру має влада для проведення болючих реформ. Дуже важливим чинником соціальної згуртованості є якість політичного лідерства, наявність національної ідеї. Ступінь соціальної згуртованості визначає розвиток всіх національних інститутів. Там, де члени суспільства слабо довіряють один одному, не мають єдиної системи соціальних цінностей та моральних норм, не займають активної громадянської позиції і де існує значне дохідна та майнова нерівність, якість соціального капіталу є дуже низькою.

Отже, рівень суспільної довіри обумовлює добробут нації та її конкурентоспроможність на світовому ринку. Суспільна довіра впливає також на масштаби економічних організацій в різних країнах та на демократичну стабільність [2]. В суспільстві з високим рівнем узагальненої довіри, зазвичай, вищий рівень визнання політичної влади і, як наслідок, нижчі витрати на підтримання суспільного порядку.

Одним із основних критеріїв якості соціального капіталу нації є ступінь невідповідності між формальними і неформальними нормами соціально-економічної поведінки в даному суспільстві (між т. зв. «вітринними» та «тіньовими» цінностями), оскільки саме цей критерій, як правило, визначає рівень ефективності ринкових механізмів економіки, реалізації принципу соціальної справедливості, майнової нерівності та нерівності в доходах,

корупції та бюрократизації, рівня розвитку тіньової економіки, соціальної довіри та солідарності, підконтрольності суспільству та прозорості функціонування державних владних інституцій, економічної злочинності, шахрайства, опортуністичної поведінки, визнання і дотримання визначених суспільних норм, правил, стандартів моралі, особистої гідності людини, рівня здійснення нею своїх соціально-економічних громадянських прав і свобод загалом, а отже, конкурентоспроможності економіки на світовому рівні.

Україна відноситься до суспільств, які характеризуються низькою якістю соціального капіталу, що критично впливає на стан її економіки та соціального розвитку. Адже найбільш проблемні для бізнесу інституціональні чинники (корупція, тінізація економіки, неефективна державна бюрократія, податкова система, слабкий захист прав власності тощо) явно домінують над суто економічними. При цьому вітчизняні і зарубіжні дослідники характеризують Україну як рентаорієнтоване суспільство, оскільки саме політична та економічна рента, а не дохід, отримуваний за рахунок підвищення продуктивності, переважно є джерелом доходів владних та олігархічних прошарків суспільства.

Список використаних джерел

1. Лист Ф. Национальная система политической экономии / Ф. Лист. – М.: Европа, 2005. – 382 с.
2. Фукуяма Ф. Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию / Ф. Фукуяма. – М. : АСТ: АСТ МОСКВА, 2008. – 730 с.

Т. М. Тишковская,
старший преподаватель
кафедры экономики торговли,
УО «Белорусский торгово-экономический университет
потребительской кооперации», г. Гомель, Республика Беларусь

ПОЗИЦИИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ В МЕЖДУНАРОДНЫХ РЕЙТИНГАХ ИНВЕСТИЦИЙ

В соответствии с Закон Республики Беларусь «Об инвестициях», под инвестициями понимается любое имущество и иные объекты гражданских прав, принадлежащие инвестору на праве собственности, ином законном основании, позволяющем ему распоряжаться такими объектами, вкладываемые инвестором на территории Республики Беларусь способами, предусмотренными указанным Законом, в целях получения прибыли (доходов) и (или) достижения иного значимого результата либо в иных